

Moralni status životinja: preko utilitarizma do (eko)feminizma

ANĐELA VIDOVIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Borongajska 83d, 10000 Zagreb

andelavidovic@yahoo.com

SAŽETAK: Postojanje moralnoga statusa je gotovo činjenica za većinu, no kada njegovo razmatranje prima širu dimenziju stvari postaju drugačije. Gotovo se svi slažemo da je pogrešno mučiti životinje, ali kada je u pitanju naša prehrana ili "njihovo" pravo na život postajemo suzdržaniji. Ovdje ću pokušati problematizirati dva radikalna stajališta vezana uz moralni status životinja: utilitarizam preferencija P. Singera i (eko)feminističku teoriju. Pokazat ću kako su prigovori koje iznose (eko)feministice ponekad sitničavi te kako nisu toliko u neskladu sa Singerovim gledištem. Alternativa koju pruža (eko)feminizam pokazat će se pomalo promašenom u takvom obliku diskursa, no to nije razlog da bismo je u potpunosti odbacili.

KLJUČNE RIJEČI: Moralni status životinja, utilitarizam preferencija, jednako uvažavanje interesa, (eko)feminizam, etika brige i suosjećanja.

1. Određenje rasprave¹

Više su slični, nego li različiti filozof koji kaže da razlikovanje između ljudi i ne-ljudi ovisi o boji kože i filozof koji kaže da razlikovanje između ljudi i ne-ljudi ovisi o poznavanju razlike između subjekta i predikata.

John Maxwell Coetzee, *Život životinja*

Filozofsko je razmatranje pojma moralni status uvelike složenije nego što bi se moglo činiti na prvi pogled. Naime, moralni je status svojevrsna mogućnost odgovarajućega promatranja nekoga bića kao objekta od izravnoga moralnog značaja, ujedno je sinonim za moralno stajalište, za svojevrsnu važnost bića, tj. njegovu moralnu značajnost (Audi, 1999: 590). Kada razmatramo pitanja vezana uz moralne prosudbe obično te prosudbe uključuju druge. One nikada nisu izolirane, već se uvijek nalaze u suodnosu. Zdravorazumski možemo zaključiti kako se ti drugi ponajprije odnose na živa bića jer se pitanja moralnih prosudbi ponajprije njih tiču. Dakle, imati moralni status znači biti entitet prema kojem drugi (živa bića) imaju

¹ Ideja je ovoga rada nastala pod mentorstvom dr. sc. Mirele Holy na kolegiju *Kulturna animalistika* LjS 2011. Za potrebe izdavanja u *Scopusu* rad je temeljito prepravljen uz vrijedne prijedloge doc. dr. sc. Tomislava Bracanovića.

ili mogu imati moralne obveze (Warren, 1997: 3). Kada nekom entitetu pridajemo moralni status, to nas obvezuje da se prema njemu ne možemo odnositi kako nam drago. Moramo dobro promisliti ima li taj entitet interese, želje, vjerovanja i dr. No, nisu pravila ta koja nas obvezuju na ovakvo djelovanje, već intrinzična vrijednost samoga entiteta. Entitet ima moralni značaj sam po sebi, po nekom "svom vlastitom pravu" (De Grazia, 2004: 13).

Pitanje moralnoga statusa, odnosno vrijednosti po sebi nekoga entiteta obuhvaća niz različitih kriterija te povlači mnoga aktualna pitanja u vezi s eutanazijom, počinjenjem, pravima životinja, očuvanjem planeta i dr. Različiti se kriteriji ponajprije odnose na različite teorije o moralnom statusu. Nekima će glavni kriterij biti moralno djelovanje koje podrazumijeva racionalnost (Aristotel, Kant), neki će se oslanjati na kršćansku tradiciju te će moralni status u skladu s načelom o svetosti života pridati isključivo ljudskoj vrsti, neki će pažnju usmjeriti na osjetilnost, a drugi na sposobnost za suosjećanje i brigu (Warren, 2003: 439 – 450). Ovdje neću ulaziti u mogućnosti raspravljanja o kriterijima moralnoga statusa, već ću pokušati raspraviti kako se neki od spomenutih kriterija (osjetilnost na jednoj, a suosjećanje na drugoj strani) odnose prema moralnom statusu životinja.² Kako oba gledišta jasno pridaju moralni status životinjama neću ulaziti u njihovo moguće osporavanje.

Strogo određivši pojam moralnoga statusa još nismo dobili jasniju sliku njegova odnošenja na životinje, odnosno kako su to životinje vrijedne same po sebi. Primjerice, vraćamo se kući i uočimo da susjed baca štenad u more jer vjerojatno ne zna što bi s njima. Naše razmišljanje u toj situaciji zasigurno će biti da je to što on radi sasvim pogrešno te ćemo mu pokušati ukazati na pogrešnost čina, ako nam situacija dozvoljava uplitanje. Naša procjena pogrešnosti takvoga postupka pripisuje životinjama moralni status u najširem smislu. To nije ništa neuobičajeno ili radikalno. No, kada se pojam moralnoga statusa životinja počinje sužavati, stvari postaju složenije te ne podliježu slaganjima kao maloprije spomenuti slučaj. Zagovaratelji osjetilnosti kao kriterija moralnoga statusa moralno obvezuju ne samo ljude, već i sva druga živa bića koja mogu iskusiti bol, patnju ili druga mentalna stanja (Warren, 2003: 442), to su većinom utilitaristi preferencija. Širenje pojma moralnoga statusa na sva bića i prirodu, jedinstvenom sposobnošću suosjećanja i brige koja se nalazi u svima nama, obilježje je suvremenih razmatranja autora (eko)feminističkoga diskursa. U ovom ću radu pokušati iznijeti osnovne utilitarističke argumente P. Singera kojima ću suprotstaviti (eko)feminističko preispitivanje. Razmotrit ću može li (eko)feministička³ perspektiva zamijeniti jedan od najjačih argumenata za moralni status životinja, Singerovo načelo jednakoga uvažavanja interesa.

² Korektniji bi naziv bio 'neljudska životinja', no više zbog ekonomičnosti, a manje zbog predrasuda koristit ću 'životinja'.

³ U radu ću koristiti (eko)feminizam zbog često nejasnoga ispreplitanja različitih feminističkih teorija s ekofeminizmom. U pravilu se feministička teorija nedovoljno bavila pitanjem životinja, one dolaze u ozbiljno razmatranje tek u diskursu nekih ekofeministica (C. J. Adams, G. Gaard, J. Donovan, V. Plumwood i dr.). Od hrvatskih autorica vrijedno je istaknuti M. Geiger, M. Holy, S. Marjančić.

2. Jednako uvažavanje interesa

Jednostavno želimo da se njima postupa kao s nezavisnim, osjetljivim bićima kakva ona i jesu, a ne kao sa sredstvima za ljudske ciljeve – kao što se postupalo sa svinjom čije je meso završilo u sendvičima naše domaćice.

Peter Singer, Predgovor *Oslobođenju životinja* iz 1975.

Polazeći od teorijske postavke “da se etički sudovi moraju donositi s univerzalnoga motrišta” (Singer, 2003: 9) te da djelovanja u skladu s tim sudovima moraju biti rezultatom “univerzalizacije naših vlastitih interesa” (Singer, 2003: 71) dolazimo do zaključka o pogrešnosti djelovanja koja su suprotna poželjnim preferencijama nekoga bića. Univerzalnost etike kao discipline važna je iz više razloga. Ona omogućuje prenošenje idealnoga teorijskoga sustava u sferu praktičnoga, nije podložna raznoraznim subjektivnim uvjerenjima kao ni relativiziranju, uspostavlja etičke standarde i kao takva je normativna disciplina (ne u strogom smislu točnoga propisivanja što je pogrešno, a što ispravno, već je više poput smjerokaza). Preferencije nisu ništa drugo doli interesi svih živih bića koje smo dužni poštivati. Na temelju utilitarizma preferencija Singer obrazlaže svoj središnji argument u obranu moralnoga statusa životinja – jednako uvažavanje interesa.

Razlaganje argumenta ide u smjeru povlačenja analogija između svih prošlih sustava vrijednosti koji su diskriminirali određenu skupinu. Dakle, rasizam koji niječe osnovna prava svim ljudima koji nisu bijele rase te seksizam koji niječe osnovna prava osobama drugoga spola, u ovom slučaju ženama. Rasizam i seksizam su se pokazali pogrešnima jer nisu poštivali osnovno načelo jednakosti. Danas, njihovu ulogu diskriminiranih preuzima specizam koji osnovna prava niječe neljudskim vrstama, dakle životinjama (Singer, 1998: 1–3). Ovu trijadu bi trebao zamijeniti “zahtjev za jednakošću koji ne ovisi o inteligenciji, moralnim osobinama, fizičkoj snazi ili sličnim činjeničnim stanjima. Jednakost je moralna ideja, a ne tvrdnja o činjenicama” (Singer, 1998: 4). Moralna ideja obuhvaća Singerovo promišljanje zadaće etike koja bi trebala biti teorijski idealan sustav koji bi mogao pružati smjerokaz u djelovanju, dok su činjenice sasvim nešto drugo. Ne možemo tvrditi da smo kao ljudi jednaki jer jednostavno nismo. Različito izgledamo, različiti smo godina, životnih stilova, imamo različite interese i dr. Takva činjenična različitost nikako ne može ići u paru s moralnom jer bismo prema načelu jednakoga uvažavanja interesa svi trebali biti jednako uvaženi (naši su interesi ti koji se razmatraju, a ne mi kao živa bića). Ta bi se jednakost morala proširiti na “sva bića, crna ili bijela, muška ili ženska, ljudska ili ne-ljudska” (Singer, 1998: 4).

Ta se moralna jednakost temelji na sposobnosti za patnju svih živih bića koja je “ne samo nužan nego također i dovoljan uvjet za to da kažemo da neko biće ima interese – na apsolutnom minimumu, interes da ne pati” (Singer, 1998: 6) čime autor zapravo nanovo tumači Benthamov ulomak o patnji kao zajedničkoj osobini svih

živih bića te koja je preduvjet za samo imanje interesa. Imati interese zapravo znači, uz prethodne napomene, imati svojevrсна nadanja za budućnost, za nastavak života, vjerovanja, želje. Ovdje možemo uočiti kako su ljudske želje uvelike sofisticiranije te složenije, no “ako biće pati, onda ne može postojati moralno opravdanje da se tu patnju ne uzme u obzir” (Singer, 2003: 44). Ovdje se ne želi relativizirati patnju ili reći da je patnja životinja vrijednija od ljudske patnje. Želi se ukazati kako sposobnost za patnju nema veze s našim ili njihovim misaonim aparatom, već s tim da ako se ljudi i životinje nalaze u sličnim okolnostima, onda se njihovi interesi trebaju jednako uvažavati. To ne znači da ćemo u nekim slučajevima dati prednost jednom, a zanemariti drugoga, već da ćemo oboje uzimati u obzir.

Uzimanje patnje u obzir za ljude i životinje povlači radikalne mjere na kojega se šire razmatranje moralnoga statusa životinja nije odnosilo. Ako želimo uvažiti patnju svih živih bića tako što ćemo ih jednako uvažavati, onda moramo prestati s uvriježenim praksama kao što su jedenje mesa i eksperimentiranje na životinjama. S jedenjem mesa stvar je jednostavna, kada na “utilitarističku vagu” stavimo interese životinja i naš užitak, prevagnut će interesi životinja. Kod eksperimenata stvar je složenija jer u slučajevima otkrivanja lijekova protiv bolesti interesi ljudi mogu prevagnuti nad interesima životinja. U ovom dijelu uočavamo kako teorijski okvir prelazi u praktično djelovanje koje zahtjeva velike promjene.

Dakle, ako prihvatimo načelo jednakoga uvažavanja interesa onda moramo dati jednaku moralnu težinu sličnim interesima ljudi i životinja “koji se nalaze na sličnom mentalnom nivou” (Singer, 1998: 17). Time izjednačavamo ljudsku i životinjsku patnju te se granica prava na život više ne podudara s granicama naše vlastite vrste s čime ćemo se u teoriji možda i složiti, no kada je u pitanju praksa više nećemo biti tako sigurni.

3. (Eko)feministički diskurs

3.1. Nedostatci utilitarizma preferencija

Priroda je dala toliko moći ženama da im je zakon mudro dao malo.

Samuel Johnson (1709-1784)

(Eko)feministička etika pokušava proširiti, nanovo promisliti žensko moralno iskustvo kao temelj ostaloga moralnog iskustva. Svakako ne univerzalnoga što ću podrobnije razložiti u sljedećem odsječku. Prigovore koje iznose Singerovu utilitarizmu preferencija odnose se na racionalnost (ne kao kriterij za moralni status, već kao preduvjet postavljanja praktične etike kao takve koja uvodi odvajanje razuma i osjećaja), pravednost kao cilj utilitarizma preferencija, apstraktnost i formalnost (nanovo u vidu praktične etike kao takve) te još iznose uobičajene prigovore utilita-

rističkoj teoriji (nepreciznost standarda vrijednosti, svedivost patnje na matematički izračun) te antropocentričnost.

Etička teorija prije svega nikako ne može polaziti od univerzalnih načela (Donovan, Adams, 2007.; Gruen, 1993.), ona polazi od partikularizma “točnog poimanja posebnoga slučaja koji je pred nama, s njegovim jedinstvenim skupom svojstava” (McNaughton, 2010: 179). Posebni slučaj tu zapravo biva referent. Ne govorimo o nekom tamo psu, već o Lassieju (Gruen, 1993: 78) koji ima osjećaje, ljubav, koji je takve i takve boje, koji nam je prijatelj itd. Tako prestajemo životinje promatrati u njihovoj vlastitoj biti s njihovim vlastitim te jedinstvenim interesima, potrebama. Ne promatramo ih u njihovoj vlastitoj stvarnosti (Tong, Williams, 2009.). Uz univerzalnost kao nepoželjno obilježje moralnoga načela usko su povezane apstraktnost i formalnost (Donovan, Adams, 2007.; Luke, 2007.; Gruen, 1993.) utilitarnosti i utilitarnosti. Apstraktnost i formalnost načela su zapravo rezultat muškoga poimanja morala koji teži pravednosti, pravilima i propisima, dok žensko poimanje morala teži brizi, odgovornosti te njegovanju odnosa (Donovan, Adams, 2007: 2). Kakvu bi alternativu (eko)feministice pružile apstraktnosti i formalnosti nigdje eksplicitno ne spominju, no skromna je pretpostavka da se ta alternativa očituje u izravnom povezivanju s osjećajima za druge (u ovom slučaju životinje) bez suvišnoga teoretiziranja koje neće podilaziti jednome pravilu i jednoj normi.

Sljedeći se prigovori odnose na sam utilitarizam, dakle ovim prigovorima ne podliježe isključivo Singerov utilitarizam preferencija. Nedostatak preciznoga vrijednosnog standarda u trenutku odlučivanja ostavlja prostora mnogobrojnim predrasudama (Donovan, 1993: 173). Proizvoljno možemo procijeniti da su interesi naše vrste ispred interesa druge vrste zbog tog i toga uvjerljivoga razloga ili da su interesi bilo kojega bića ispred interesa nekog drugog. No, vjerojatno bismo vrijednosni standard još više zakomplicirali uvođenjem svojevrsnoga popisa kojim bismo izgubili dragocjeno vrijeme odlučivanja. Stoga bi možda bilo najbezbolnije u ovom slučaju odbaciti feministički prigovor te se pouzdati u načelo milosrđa. Drugi se prigovor odnosio na matematizaciju patnje. Dakle, iako je osjetilnost kriterij za imanje moralnoga statusa, ona podliježe nanovo racionalističkim kriterijima (Donovan, 1993: 173). Izračun moralnoga razmatranja odvaja moralne entitete od moralnoga subjekta koji donosi odluku (Donovan, 1993: 173). Ovaj se prigovor uvelike odnosi na kritiku Descartesova shvaćanja racionalnosti koji prema (eko)feministicama važi i danas u akademskoj zajednici.

Descartesova ontološka podjela stvarnosti na misaonu i protežnu supstanciju u II. i VI. *Meditaciji* uzrokovala je cijeli niz podjela koje vrijede i danas – (eko)feminističkim leksikom zato danas imamo dihotomije muško/žensko, razum/osjećaji, životinje/ljudi. Dakle, samo se čovjek sastoji od obje supstancije, dok su u našem slučaju životinje svedene na jednu supstanciju – protežnu. Tijelo kao puka protežnost u skladu s novovjekovnim shvaćanjem znanosti treba biti ovladano, postaje objektom. Stoga, životinje i priroda postaju puki strojevi kojima treba ovladati. No, životinje nisu samo puki strojevi. One su pojedinačnosti koje imaju osjećaje, te

osjećaje mogu izraziti, stoga ljudi prema njima imaju moralne obveze (Donovan, Adams, 2007: 4). Čitava feministička teorija obiluje protivljenjima “atomističkom individualizmu i racionalizmu” (Donovan, 1993: 173) koji se najviše očituje u ponovnom sjedinjenju žene, prirode i životinja.

Oslobođenje životinja kao pitanje pravednosti, odnosno ispravljanja dugogodišnje nepravde prema životinjama također se pokazuje pogrešnim. Važno je naglasiti ulogu osjećaja koji će sjединiti već spomenute ženu, prirodu i životinje. Utilitarizam preferencija se previše odvađa od vlastitoga “ja” zagovarajući etiku prava ili pravednosti (Gaard, 1993: 6). Trebamo se nanovo združiti s vlastitim “ja” te zastupati etiku odgovornosti ili brige, jedino će se tako osloboditi sve potlačene grupe (Gaard, 1993: 6). Ponovno združivanje s prirodom nije prikazano u vidu nekadašnjega romantičarskoga nadahnuća, već u vidu dosluha s prirodom koji se vjerojatno temelji na instinktima i nekadašnjim običajima starih civilizacija time poprimajući prizvuk mističnosti.

Posljednji se prigovor odnosi na antropocentričnost⁴ Singerova razmatranja koja se očituje u neprekidnom traženju sličnosti između ljudi i životinja kao argumenata za njihov moralni status te veći stupanj moralnoga uvažavanja (Tong, Williams, 2009.). No, postavlja se pitanje kako uopće ne biti antropocentričan? Posjedujemo određeni misaoni aparat, kognitivne sposobnosti, samosvijest, no ne posjedujemo sposobnost da možemo izići iz vlastite kože te promatrati druge životne forme kako to (eko)feministice od nas traže. Ovaj bi se prigovor vrlo lako mogao odbaciti jednostavnom tvrdnjom da je samo iznošenje (eko)feminističkih prigovora antropocentrično jer ih iznose one kao ljudska bića, a ne netko drugi smatrajući da kao takve jedine znaju kako se valja odnositi prema prirodi i životinjama.

3.2. Jedinstvo žene, prirode i životinje

U razlaganju (eko)feminističkih prigovora utilitarizmu preferencija dan je obris same (eko)feminističke alternative praktičnoj etici u pogledu razmatranja moralnoga statusa životinja. Feminizam u teorijskoj praksi obuhvaća isključivo žene, žene kao i životinje u povijesti obilježava patnja, stoga se javlja alternativni koncept (eko)feminizma koji će kao i svaka feministička teorija preispitivati i dekonstruirati odnose, u ovom slučaju između ljudi i životinja (Gruen, 1993: 77). Životinje i žene su kroz povijest bile instrumentalno vrijedne, bile su iskorištavane kao sredstva za različite ciljeve. Stoga je vrijeme da se odbace već spominjani dualizmi između ljudi i životinja, razuma i osjećaja kako bi se ponovno uspostavila veza između žena, životinja i prirode. Zastanimo ovdje na trenutak. Činjenica jest da su se ženama uskraćivala osnovna prava, one dugo nisu bile jednakopravne zbog činjenične nejednakosti koju smo već razlikovali od moralne. No, možemo se zapitati je li ispravna argumentacija ona koja nas vodi u apel na emocije? Iz perspektive (eko)

⁴ Težnja ljudskih bića da stvari promatraju iz vlastitoga povlaštenog položaja ili shvaćanje stvarnosti kroz isključivo ljudsku perspektivu.

feminističkoga diskursa put “preko” emocija jest svakako ispravan, dok iz filozofske perspektive ovakvom načinu pristupamo s krajnjim skepticizmom.

(Eko)feministička etika je uvelike specifična te kao takva nadilazi naše uvriježene pretpostavke jer drži sasvim plauzibilnim da se etika kao disciplina mora temeljiti na osjećajnom pristupu (Donovan, Adams, 1993: 12). Ništa više i ništa manje. Takva etika zahtjeva temeljno poštivanje svih neljudskih životnih formi, ona sluša i prihvaća različite glasove u svim njihovim stvarnostima (Donovan, 1993: 184). Zapravo bi to značilo spomenuto združivanje žena i životinja koje nikada ne bi pokušalo univerzalizirati svoja načela, već bi u duhu pluralizma (ne individualizma) sva etička razmatranja bila promatrana zasebno, u vlastitome svjetlu. Ovdje nam se ponovno javlja svojevrсна mističnost karakteristična za starije civilizacije.

Traži se od nas ponovno preispitivanje odnosa čovjek – životinja. Dakle, kao i Singerov utilitarizam preferencija, nova etička paradigma od nas traži prelazak iz teorijske u praktičnu sferu. (Eko)feministice stoga moraju odbaciti jedenje mesa, ubijanje životinja u svrhu eksperimenata, eksperimente na životinjama svake vrste, postojanje zooloških vrtova i dr. (Donovan, 1993: 184). Ove promjene bi značile feminističku rekonstrukciju svijeta koja bi utemeljenje etike imala u “emocionalnom i duhovnom razgovoru s neljudskim životnim formama” (Donovan, 1993: 185)

4. Zaključna razmišljanja

Moralni se status životinja kao složeno etičko pitanje ovdje promatrao iz perspektive dviju naoko sukobljenih razmatranja. Polazeći od Singerova utilitarizma preferencija pokušala sam predstaviti suvremeniju alternativu u vidu (eko)feminističkoga pokreta. Moralni status kao važno obilježje za moralno razmatranje etičkoga subjekta uopće pokazalo se različitim, no ne toliko da bi ova dva pristupa bila u potpunoj suprotnosti. Jednako uvažavanje interesa svih živih bića bilo je suprotstavljeno etici brige ili suosjećanja. (Eko)feministički prigovori često bivaju sitničavima posebice kada iznose kako Singerov pogled ne spominje osjećaje vezane uz životinje. Ta je pretpostavka po mome sudu sasvim pogrešna jer Singer vlastito poimanje moralnoga statusa temelji na osjetilnosti, odnosno osjećajima (bilo boli, bilo užitka). Ovakve “sitnice” (eko)feministice lako ispuštaju jer su opterećene raznoraznim (već spomenutim) dihotomijama te iako odbijaju svaki oblik nametanja, svoje viđenje ipak “nameću” kao jedino vrijedno.

Kada bi se njihova argumentacija više usmjerila na ponovno promišljanje vlastitoga pojmovnoga aparata, a manje na pojmovne aparate drugih koji su “sasvim pogrešni” vjerojatno bismo dobili sasvim solidnu teoriju koja bi bez opterećenja tradicije utilitarističke etike mogla rasvijetliti neka pitanja vezana uz životinje. Osjećajnost kao glavni argument protiv stalnoga nasilja nad životinja, a time ujedno i osporavanje mehanicističkoga poimanja životinja, mogao bi biti jedan od putova kojim bi (eko)feministice mogle krenuti.

Bibliografija

- Audi, R. (1999.) *Cambridge Dictionary of Philosophy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- De Grazia, D. (2004.) *Prava životinja*, Sarajevo: TKD Šahinpašić.
- Donovan, J. (1993.) “Animal Rights and Feminist Theory”, u: Gaard, G. (ur.) *Ecofeminism Women, Animals and Nature*, Philadelphia: Temple University Press, str. 167 – 194.
- Donovan, J., Adams, C. J. (2007.) “Introduction”, u: Donovan, J., Adams, C. J. (ur.) *The feminist care tradition in animal ethics*, Columbia: Columbia University Press, str. 1 – 21.
- Gaard, G. (1993.) “Living Interconnections with Animals and Nature”, u: Gaard, G. (ur.) *Ecofeminism Animals and Nature*, Philadelphia: Temple University Press, str. 1 – 13.
- Gruen, L. (1993.) “Dismantling Oppression: An Analysis of the Connection between Women and Animals”, u: Gaard, G. (ur.) *Ecofeminism Animals and Nature*, Philadelphia: Temple University Press, str. 60 – 91.
- Luke, B. (2007.) “Justice, Care, and Animal Liberation Introduction”, u: Donovan, J., Adams, C. J. (ur.) *The feminist care tradition in animal ethics*, Columbia: Columbia University Press, str. 125-152.
- McNaughton, D. (2010.) *Moralni pogled. Uvod u etiku*, Zagreb: Hrvatski studiji.
- Singer, P. (1998.) *Oslobođenje životinja*, Zagreb: Ibis grafika.
- Singer, P. (2003.) *Praktična etika*, Zagreb: KruZak.
- Tong, R., Williams, N. (2009.) *Feminist Ethics. The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <http://plato.stanford.edu/archives/sum2011/entries/feminism-ethics/>, (stranica posjećena: 15. studenoga 2011.).
- Warren, M. A. (2003.) “Moral status”, u: Frey, R. G., Wellman, C. H. (ur.) *A Companion to Applied Ethics*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd., str. 439 – 451.
- Warren, M. A. (1997.) *Moral Status. Obligations to Persons and Other Living Things*, Oxford: Clarendon Press.

ANĐELA VIDOVIĆ

Moral status of animals: from utilitarianism to ecofeminism

ANĐELA VIDOVIĆ

ABSTRACT: Existence of moral status is almost a fact for everyone, but when its meaning gets a broader perspective, things start to look different. Certainly we agree that is wrong to torture animals, but when it comes to our diet or to their right to live, we are not so sure anymore. I will try to explore two radical views: preference utilitarianism and ecofeminist theory. Furthermore, in this paper ecofeminist objections will show their weakness and they will not be so different from Singer's standpoint. Ecofeminist alternative will be rejected in that form of discourse, but this is not enough for us to reject it completely.

KEY WORDS: Moral status of animals, preference utilitarianism, equal consideration of interests, ecofeminism, feminist care ethics.